

Nietzsches ontdekking van het nihilisme

en de post-truth samenleving

Maieutiek 2020

1

Opzet van de 10 colleges

- Wat is nihilisme?
- Nihilisme zullen we uitwerken a.h.v. Nietzsche (van Tongeren en Goudsblom)
- Wat staat er op het spel;
 - Waarheid
 - Moraal
 - Eenheid
- Nihilisme in onze tijd. De rol van;
 - Democratie
 - Globalisering
 - Digitalisering
 - Vrije markt kapitalisme
 - Moderne media
- Alternatieven voor de toekomst

Maieutiek-voorjaar 2020-1

2

Wat is nihilisme?

- In theoretisch opzicht het ontkennen van de mogelijkheid om de waarheid te kennen, dus extreem relativisme. In ethisch opzicht is het de afwijzing van elke rechtvaardiging voor bepaalde waarden of de moraal als geheel. Meestal wordt de term tactisch gebruikt, namelijk om de andere partij complete immoraliteit in de schoenen te schuiven, wanneer deze bepaalde waarden niet wenst te aanvaarden.

<http://www.ubn.nl/encyclopedieboek/afdelingsinhoud?em=3855>
- Tegenwoordig heeft het begrip een plaats in alle filosofische woordenboeken. Daarin onderscheidt men dan gewoonlijk twee duidelijk gedefinieerde varianten: het theoretische nihilisme dat de geldigheid van alle kennis loochent, en het praktische of ethische nihilisme, volgens hetwelk geen objectieve zedelijke normen en waarden bestaan. (Goudsblom, 1987, blz15)

Maieutiek-voorjaar 2020-1

3

Oorsprong van de term

In de filosofie door Friedrich Heinrich Jacobi in 1799, in een kritiek op Fichte.

In de Franse revolutie werd het al gebruikt als scheldwoord voor politiek afzijdigen en voor mensen met kritiek op de situatie zoals die was.

In 1801 komt het in het Franse woordenboek voor. (Zie Goudsblom blz. 3)

Maieutiek-voorjaar 2020-1

4

Nietzsche

- “Op de vraag naar wat nihilisme is antwoordt Nietzsche: de hoogste waarden hebben hun waarde verloren; er is geen doel en geen antwoord op de vraag naar het waarom. Dit nihilisme valt samen met de zogenoemde dood van God, waarbij het woord 'God' ook staat voor heel de zogenaamde bovenzintuiglijke wereld van ideeën en idealen, absolute waarheden en voor altijd geldende beginselen. Nihilisme is een ineenstorting van alle waarden, ook van de menselijke en de humanistische.” (verbeelding van het denken, 2004, blz30)
- We zullen de verschillende onderscheidingen van Nietzsche in een later college uitwerken

Maieutiek-voorjaar 2020-1

5

Wat brengt Nihilisme teweeg?

- De te ontdekken ‘Waarheid’ is veranderd in een tijdelijk, menselijk, emotioneel en wetenschappelijk perspectief.
- Het gegeven ‘Goede’ is veranderd in een leven in en met tegenstrijdige waarden.
- Er is geen vaste grond onder de waarden en de waarheid.

Gevolg;

- Een glijdende schaal van relativisme en tolerantie naar ironie en onverschilligheid en als vervolg daarvan nihilisme of cynisme.

Maieutiek-voorjaar 2020-1

6

Verskil nihilisme en cynisme

Cynisme = Benaming voor een praktisch-filosofische richting in de Griekse Oudheid. Het meest kenmerkende van de cynici was het afwijzen van alle gebruiken en maatschappelijke banden. Zij volgden zeer uitdagend de 'natuur' en wilden zichzelf genoeg zijn. Ze waren tegen genot. (Filosofie van a tot z)

Komt van honds. Grootste cynicus was Diogenes

Maleutiek-voorjaar 2020-1

7

Modern cynisme

- Een zekere verfiende bitterheid vormt de grondslag voor het cynisch handelen. Cynici zijn namelijk niet dom en zien zeer zeker van tijd tot tijd in dat hun handelen tot niets leidt. Hun psychische berusting is echter elastisch genoeg om de aanhoudende twijfel aan hun eigen activiteiten in te bouwen in hun karakter als factor voor hun overleving. Ze weten wat ze doen, maar ze doen het omdat de dwang der dingen en de wil tot zelfbehoud op korte termijn dezelfde taal spreken en hun vertellen dat het moet. Anders zouden anderen het immers doen, en misschien minder goed. Daardoor ziet het nieuwe geïntegreerde cynisme zichzelf vaak, wat heel begrijpelijk is, als slachtoffer, en meent het ook zelf offers te brengen. Onder de harde façade die eveneens een fraaie partij meeblaast, verbergt het cynisme een grote hoeveelheid uiterst kwetsbare ongeluksgevoelens en een behoefte aan tranen. Daar zit iets in van de rouw om een 'verloren onschuld' - de rouw om het beter weten waartegen alle handelen en zwoegen zich richt." (Sloterdijk, 1983, blz.36)

Maleutiek-voorjaar 2020-1

8

Wat is het probleem?

- Probleem is het breed gedragen bewustzijn dat de waarden en de waarheid waarmee we dagelijks geconfronteerd worden niet meer tot een eenduidig verhaal terug te brengen zijn. Dat dwingt mensen die leven in die tegenstrijdigheid tot het vinden van oplossingen om met die tegenstrijdigheden te leven. Waar we nader naar gaan kijken;
- Wat zijn die tegenstrijdigheden en welke problemen leveren ze op voor denken en doen?
- Welke oplossingen zijn er en hoe adequaat zijn die?

Maleutiek-voorjaar 2020-1

9

Nihilisme=

Waarheid,
Waarden en
Eenheid
zijn verdwenen als dragende principes voor
verdere twijfels en vragen, want ze worden zelf
in twijfel getrokken.

Maleutiek-voorjaar 2020-1

10

Een 34-jarige Fransman die de aanslag op het satirische tijdschrift Charlie Hebdo verheerlijkte, is door de rechter in Valenciennes veroordeeld tot vier jaar gevangenisstraf.

De man verkeerde onder invloed toen hij zaterdag werd aangehouden na een aanrijding waar bij een vader en diens 12-jarige dochter lichtgewond raakten, [schrijft de Franse krant Le Figaro](#).

Maleutiek-voorjaar 2020-1

11

Wat gaan we doen?

- Eerst moeten we het begrippenkader helder krijgen.
- De historische lijn,
- Ontwikkeling van nihilisme bij Nietzsche,
- De verschillende vormen van nihilisme moeten verhelderd worden,
- Dan gaan we kijken of en in hoeverre dit gerelateerd kan worden aan hedendaagse gebeurtenissen.
- Daarna gaan we nader in op de positieve vormen van nihilisme.
- We sluiten af met andere bronnen van waarden en kennis zoals die o.a. vanuit de ethologie worden aangewezen. (groepsdier mens en mens als overlever i.p.v. waarheidsvinder)

Maleutiek-voorjaar 2020-1

12